

Черінько І.П.*

ПОЛІТИКА ЛЕЙБОРИСТСЬКОГО УРЯДУ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ЩОДО БОЛГАРІЇ ТА РУМУНІЇ ЯК ПРЕТЕНДЕНТІВ НА ЧЛЕНСТВО У ЄС

The present article is dedicated to the research of the policy of the Labor government of Great Britain towards Bulgaria and Romania as EU candidate states. Occupying antifederalist positions in the process of European integration, Great Britain is in favor of further EU enlargement, which differs it from other states of Western Europe.

Актуальність даної теми обумовлена необхідністю всестороннього вивчення особливостей політики лейбористського уряду Великої Британії щодо розширення Європейського Союзу в світлі європейських устремлінь України.

В той же час розглядувана автором проблематика є доволі малодослідженою. Серед українських науковців європейську політику Великої Британії ґрунтовно вивчали В.Крушинський, Н.Яковенко [1,2], окремі її аспекти та періоди – О.Неприцький, Л.Ямпольська, В.Дударьов, О.Романова [3-6]. Особливості політики лейбористського уряду Великої Британії досліджував вітчизняний науковець А.Соколов [7]. Серед російських вчених видаються помітними праці А.Валуєва, Н.Капітонової, В.Ломакіна, Л.Бунькова, Л.Кузьмічової, І.Бартановської [8-13]. Проте питання розширення ЄС у зовнішній політиці Сполученого Королівства є на сьогодні розкритим доволі мало, а проблематика стосунків Великої Британії з Болгарією та Румунією як кандидатів на членство у ЄС є ще менш висвітленою темою.

Велика Британія послідовно підтримує подальше розширення Європейського Союзу через відповідність цього процесу своїм національним інтересам, що обумовлено кількома причинами.

По перше, розширення ЄС послаблює федералістські настрої у цій організації, що є вигідним для Сполученого Королівства, яке не припускає федералізації ЄС. Крім того, співпрацюючи тісно з США, яким також не є вигідною поява нової наддержави, глобального конкурента на світовій арені, якою може стати європейська федерація, британські лейбористи балансують між двома пріоритетами своєї зовнішньої політики.

По друге, включення нових держав до складу Європейського Союзу дозволить більш ефективно вести боротьбу з тероризмом, транскордонною злочинністю, торгівлею людьми та наркотиками, забрудненням навколишнього середовища, а саме ці питання лейбористський уряд Великої Британії ставить у главу кута своєї політики.

По третє, визначивши критерії членства у ЄС, ця організація мусить приймати до свого складу ті держави, що відповідають таким критеріям, і причиною підтримки такого положення є не тільки курс лейбористів на «етичну зовнішню політику», а й прагматичні побоювання що у разі незадоволення їхніх європейських аспірацій, держави – європейські

* аспірант кафедри міжнародних організацій і дипломатичної служби Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

сусіди ЄС можуть вдатися до дрейфу до іншої сфери впливу, ставши загрозою європейській безпеці і стабільності прямо на її кордонах.

Керуючись своїм традиційним підходом до розширення Європейського Союзу, Велика Британія продовжила свою політику, спрямовану на підтримку його подальшого розширення, і після приєднання до ЄС десятки нових його членів у 2004р. З метою логічного завершення включення до ЄС країн Центральної та Східної Європи, Сполучене Королівство взяло курс на просування до європейської спільноти Болгарії та Румунії. При цьому Велика Британія використовувала як багатосторонній інструментарій, так і двосторонній потенціали.

6 листопада 2001р. міністр закордонних справ Великої Британії Дж.Стро та голова уряду Румунії та А.Насташе зустрілись у Лондоні, та під час офіційного візиту керівника румунського уряду до Сполученого Королівства, обговорили участь країн Центральної та Східної Європи у боротьбі з глобальним тероризмом, а також проблематику європейської та євроатлантичної інтеграції. Уряд Великої Британії відзначив зростання ролі Румунії у європейській та світовій безпеці, що після подій 11 вересня в США зазнала нових викликів. Було відзначено, що розширення НАТО та Європейського Союзу є надзвичайно важливим для майбутнього європейської безпеки, і Велика Британія однозначно підтримує членство Румунії у обох цих організаціях [14].

Зміцненню британської позиції щодо розширення ЄС сприяли і наявні позитивні наслідки від розширення ЄС – 2004р., як імператив до посилення Європейського Союзу. Так, виступаючи 26 червня 2006р. у Варшаві, британський міністр у європейських справах Д.Александр зазначив, що нові держави – члени принесли оптимізм до Європейського Союзу. Адже кон'юнктура світової економіки створює для Європейського Союзу серйозні виклики. Так, за період 2002-2005рр. експорт Китаю до ЄС зріс на 100%. За період 1995-2005рр. уп'ятеро зріс експорт до ЄС країн, що розвиваються. Крім того, до 2015р. наполовину зросте ринок азійських країн у Європейському союзі. Крім того, щороку загострюються і такі проблеми, як тероризм, міжнародна злочинність. Відповіддю на такі виклики, на думку представника британського уряду, має стати розширення Європейського Союзу. Розширення робить ЄС сильнішим і здатним адекватно відповідати на виклики глобалізації. Д.Александр наголосив, що без такого члена, як Польща, Європейський Союз не зміг би настільки ефективно діяти під час помаранчевої революції в Україні [15].

Вищезазначені події засвідчили потугу Європейського Союзу на міжнародній арені, а також здатність демократичних цінностей впливати на еволюцію держав. Дж. Хун, міністр у Європейських справах Великої Британії, виступаючи у Інституті європейських справ у Дубліні в листопаді 2006р., підкреслив, що 1989 р. став переламним для європейської спільноти. Завершення Холодної війни кардинально змінило обличчя ЄС. Європейський Союз успішно зріс за рахунок вдалих розширень. Кордони ЄС розтягнулися далеко за попередні його межі. ЄС дедалі посилюється й посилюється. Свого часу і ми були новим членом, що був щасливим отримати запрошення до Європейського співтовариства. Кожне розширення додає нам користі й благополуччя. Адже понад 300тисяч робочих місць було створено по усьому ЄС внаслідок розширення-2004р. ЄС має бути пристосованим до нових реалій, адже Європа - 2007 доволі відмінна від Європи – 1957 [16].

Як і з кожною з десяти держав, що приєдналися до ЄС у 2004р., Велика Британія вдалася до укладення відповідних планів дій і з новими претендентами на членство у Євросоюзі. У 2001р. Велика Британія уклала з Болгарією план дій, у якому Велика Британія зафіксувала свою однозначну підтримку входженню Болгарії до Європейського Союзу та демократичним реформам ,які в цьому контексті відбуваються у Болгарії. Між зовніш-

німи міністерствами мали бути налагоджені тісні зв'язки. Адаже уряд Великої Британії наголосив, що з нетерпінням чекає на той день, коли Болгарія увійде до ЄС. Просування до європейських структур, згідно цього плану, мало відбуватися згідно до інших програм зближення з ЄС. Уряд Великої Британії наголосив, що найближчі п'ять років від укладення цього плану для ЄС немає кращої альтернативи своєму розвитку, як розширення, адже лиш так можна подолати виклики глобалізації та штучний розділ Європи, нав'язаний Радянським Союзом. Крім того, уряд Великої Британії відзначив економічне зростання, макроекономічну та валютну стабільність у Болгарії, що дозволяє зробити висновок, що ця держава готова до активної роботи з іншими членами ЄС. Через відкритість ринків та прозорість значною мірою зросли торгівельні відносини між двома державами. Цьому сприяли такі заходи, як організація регіональних форумів, нарад, конференцій, бізнесових контактів, що адекватно розкривали ті можливості, що їх має Болгарія, активність конкретних британських компаній, взаємні продуктивні візити тощо [17].

Уряд Болгарії зобов'язався звернути увагу громадськості на необхідність ефективної боротьби зі злочинністю, зміцнювати судову гілку влади та боротися з корупцією на всіх суспільних рівнях. Велика Британія гарантувала у цьому свою підтримку наступним чином:

- призначення на двохрічний термін британського радника у Болгарії у тамтешнє міністерство внутрішніх справ;
- організацією семінарів, різних заходів по обміну досвідом для державних службовців обох країн;
- співпрацею між правоохоронними органами двох держав;
- допомогою в імплементації угоди про реадмісію;
- взаємними візитами.

Співпраця двох держав у боротьбі з незаконним обігом наркотиків стала активно розвиватися після візиту до Болгарії Кейта Хеллавелла, британського координатора боротьби з наркотиками. Сполучене Королівство згодилося надати Болгарії своїх радників та тісніше співпрацювати між відомствами відповідного профілю.

Європейська Комісія, на момент укладення спільного плану дій між двома державами, вже відзначила відповідність Болгарії Копенгагенським політичним критеріям, і Велика Британія виявила прагнення допомагати Болгарії у виконанні Римської рамкової програми щодо забезпечення прав національних меншин, зокрема:

- допомагати в організації семінарів з приводу висвітлення національних меншин у засобах масової інформації;
- вивчати ситуацію з національними меншинами у Болгарії з метою надання конкретних рекомендацій;
- допомагати в організації дошкільних болгарсько-циганських дитячих садків для виховання з молодого віку толерантності та терпимості;
- заохочувати співпрацю Болгарії з британською Комісією з расової рівності;

Велика Британія також запропонувала Болгарії свої консультаційні послуги у сфері роботи з дітьми та імплементації Акту захисту дітей.

Велика Британія і Болгарія погодили, що для Болгарії є надзвичайно важливим створення державної служби у такий спосіб, щоб вона відповідала вимогам Європейського Союзу, а також держави зійшлися на неприпустимості масових шкідливих викидів в атмосферу. Велика Британія зголосилася направити до Болгарського міністерства аграрної політики свого радника з сільськогосподарських питань а також надавати допомогу у сертифікації їжі.

У 2001р. дві держави уклали між собою угоду з питань освіти та культури, і спільний план дій передбачав значне розширення положень цієї угоди, зокрема щодо наукових обмінів, візитів та програм. Велика Британія також взяла на себе обов'язки надавати підтримку Болгарії у вивченні англійської мови й надавати фінансову підтримку цій державі. Визнаючи ту велич масиву законодавства, що його належало прийняти та удосконалити болгарському парламентові, держави зобов'язалися регулярно обмінюватися досвідом [18].

У 2001р. Велика Британія запустила спільний план дій щодо членства Румунії у ЄС, що ознаменувався підписанням відповідної декларації між європейським міністром Великої Британії К.Ваз та закордонним міністром Румунії Мірсео Гоана. У плані дій були викладені політичні ініціативи щодо прискорення вступу Румунії до Європейського Союзу. Румунія зобов'язалася всіляко сприяти покращенню інвестиційного клімату на своїй території, зміцнювати інституційні можливості для проведення аудитів та судових розслідувань, надалі поглиблювати співпрацю з Великою Британією у роботі над покращенням сфери юстиції і соціальної політики, боротьбі з організованою злочинністю, торгівлею людьми, нелегальною міграцією. Велика Британія зголосилася сприяти імплементації Румунією угоди про реадмісію та Меморандуму з взаєморозуміння та взаємодопомоги у боротьбі з організованою злочинністю. Румунія висловила намір підвищувати зацікавленість серед суспільства питаннями прав людини, забезпечити повне виконання міжнародно-правових угод у цій сфері, а Велика Британія допомагати – через Британську Раду та інші засоби – в організації відповідних тренінгів та заходів.

Держави виявили прагнення обмінюватися досвідом у сфері вдосконалення румунської системи державної служби, адміністративного реформування, посилення верховенства права, реформування судової системи. Уряд Великої Британії висловив прагнення надавати фінансову допомогу Румунії на створення системи допомоги дітям, подолання бідності, побудови розгалуженої мережі соціальних послуг, допомагати Румунії у її боротьбі за збереження навколишнього середовища, а також у розвиткові сучасного і конкурентоспроможного ринку електроенергії у Румунії та розвиткові сфери охорони здоров'я цієї держави. Румунія взяла на себе зобов'язання покращувати якість своєї освіти і широко впроваджувати вивчення англійської мови на своїй території, боротися з бідністю та соціальною відсутністю деяких верств населення, а також зміцнювати можливості для сільськогосподарського та регіонального розвитку. Велика Британія та Румунія вирішили інтенсифікувати свій двосторонній діалог з цілою низки питань, що становлять спільний інтерес, у дусі спільної політики безпеки і оборони Європейського Союзу, Велика Британія висловила готовність допомагати Румунії шляхом представлення цій державі компетентних радників у сфері оборони та зовнішньої політики. Держави висловили готовність поглиблювати свою співпрацю через такі ініціативи, як міжпарламентські контакти, стипендіальні програми, загальноєвропейські семінари та конференції [19].

Продуктивними були і візити британських урядовців до Румунії. Так, британський міністр у європейських справах Д.МакШейн, виступаючи 6 жовтня 2003р. в Бухаресті, заявив, що Велика Британія з нетерпінням чекає на румунських міністрів, які б сиділи у Раді Міністрів Європейського Союзу, а також на румунських парламентарів, які мають зайняти свої місця у Європарламенті. Він підкреслив, що процес подальшого розширення Європейського союзу є неминучим [20].

У жовтні 2004р. Комітет у Європейських справах Палати Громад подав свою річну доповідь стосовно перспектив розширення Європейського Союзу. Головним пунктом у ній були переговори з Болгарією та Румунією, що мали завершитися 1 січня 2007р. Комітет відзначив своє задоволення розумінням міністерством того, що Болгарія та Румунія мусять ще добре попрацювати над своєю відповідністю критеріям членству у ЄС. До за-

планованого часу вступу у цих держав лишається біля двох років, а передбачувані часові рамки, схвалені урядом Великої Британії. Комітет висловив побажання ретельно вивчати ситуацію з Румунією. Комітет також зважив прийнятними. Комітет також висловив побажання ретельно вивчати ситуацію з Румунією до розгляду її Європейською Радою [21].

Виступаючи 6 грудня 2006р. перед Палатою громад, Маргарет Беккет, закордонний міністр Великої Британії, заявила, що усі офіційні гілки влади Великої Британії підтримують розширення Європейського Союзу, оскільки це відповідає як інтересам Великої Британії, так і Європи в цілому. Результати референдумів, що проходили в більшості країн Євросоюзу, переконливо свідчать, що якщо не брати до уваги деякі окремі держави, то більшість населення ЄС каже «так» об'єднаній Європі і подальшому її розширенню, оскільки воно підніматиме рівень життя не лише держав-потенційних кандидатів, а й нинішніх держав-членів. Історичний досвід показує, що кожна хвиля розширення ЄС додає все більше добробуту до життя європейців. Так, розширення ЄС – 2004р. додало до спільного ринку 74млн. нових споживачів, зробивши ЄС найбільшим спільним ринком у світі. Ми чекаємо нових здобутків від входження до Європейського Союзу Болгарії та Румунії.

М.Беккет наголосила, що Румунія та Болгарія зробили надзвичайно прогресивні перетворення з тих пір, як Європейський Союз натякнув їм на членство у 1999р. У цих державах з'явилися вільні засоби масової інформації, спостерігаються вільні демократичні вибори. Це є великим плюсом особисто для Великої Британії, адже за останні десять років її експорт до Румунії утроївся, а до Болгарії лиш за 2005р. зріс на 41%. Очевидно, що в економічному плані ці держави стали дедалі менш ризикованими. Однак це зовсім не означає, що процес розширення ЄС і набуття відповідності критеріям членства у ЄС є доволі прости процесом. Болгарії та Румунії слід ще багать працювати над низкою важливих питань, ключовим з яких є боротьба з організованою злочинністю [22].

Британський міністр у справах Європи Деніс МакШейн, виступаючи у столиці Болгарії 7 жовтня 2003р., заявив, що з того часу, як він вперше побував у Болгарії – у 1982р. у світі і Європі особливо пройшли кардинальні зміни. Поява єдиної європейської валюти й скасування мита на кордонах змінили обличчя європейських держав, що увійшли до ЄС. МакШейн заявив: перш ніж балканізувати Європу потрібно європеїзувати Балкани, маючи на увазі, що перш ніж приймати балканські держави до лав ЄС, Європейська Спільнота мусить допомогти цим державам досягти відповідності європейським стандартам [23].

Велика Британія тісно співпрацювала Болгарією у миротворчій галузі, що є доволі важливим в контексті прагнення ЄС набути більш потужного голосу у світі. Так, на момент переговорів з Болгарією щодо вступу до ЄС батальйон із 480 болгарських вояків перебував в Іраку, 200 її солдатів були у Сараєво, ще 60 у Косові, і ще 60 військовослужбовців у Кабулі. Європейський Союз вимагає потужної безпеково-оборонної політики. За словами Д.МакШейна, ЄС являє собою іншу НАТО для захисту своїх громадян, і з приєднанням до ЄС Болгарії та Румунії ця організація стане дедалі сильнішою [23].

Виступаючи на нараді міністрів країн ЄС, присвяченій 50-тій річниці римського договору, міністр у європейських справах Великої Британії Дж.Хун позначив, що європейська інтеграція є гуртуючим фактором, що єднає політичні сили держав і є стимулом для демократичних прогресивних реформ у них, фактором, що не дозволить країнам повернутися назад до тоталітаризму. Відкриття дверей Європейського Союзу для країн Залізної завіси остаточно сформувало майбутнє Європи. Членство в ЄС дозволяє жити у безпеці й добробуті у кожній його країні, а рівень життя в Євросоюзі є високим як ніколи [24].

Велика Британія вітала входження Болгарії та Румунії до ЄС 1 січня 2007р. Британський міністр у європейських справах Дж.Хун, 10 січня 2007р. у своїй заяві з приводу приєднання Болгарії та Румунії до ЄС зазначив, що досягти відповідності європейським стандартам доволі непросто, однак Болгарії та Румунії це вдалося зробити за доволі невеликий період часу. Ці дві держави зробили неймовірний прогрес з тих пір, як у 1999р. з ними почалися переговори щодо набуття членства у Європейському Союзі. Рівень життя в цих державах значно зріс, натомість кількість безробітних зменшилася, а економічне зростання є не менше 5% щороку. Кожне розширення Європейського Союзу приносило нові ринки, нові робочі місця і нові можливості для інвестування. Попереднє розширення, що мало місце у 2004р. принесло 74млн. нових споживачів і економічне зростання по всій Європі. Велика Британія невпинно збільшувала свою бізнес-присутність у Румунії та Болгарії. Гармонізація до Європейських стандартів зумовлює зменшення ризиків, що призводить до зростання бізнес-можливостей. Тому, на думку лейбористського уряду Великої Британії, подальше розширення є вкрай необхідним для ЄС, адже завдяки попереднім розширенням ВВП Європейського Союзу майже наблизилося до ВВП США, а Європейському Союзові необхідно нарощувати свої можливості в світла загострення світової конкуренції, особливо в контексті зростання економічних потужностей азійських країн[24].

В цілому ж готовність держав-потенційних претендентів на членство у Європейському союзі приєднатися до ЄС була пропорційною підтримці Великої Британії таких процесів. Чим більшою мірою країни відповідали критеріям, тим більшою мірою Сполучене Королівство активізувало свою політику на цій ниві.

З прийняттям до лав ЄС Болгарії та Румунії завершився логічний процес включення до ЄС держав центральної та східної Європи, що свого часу перебували в комуністичному таборі. Таким чином Великій Британії в цілому вдалося реалізувати своє прагнення остаточного повалення берлінської стіни та доручення європейських країн, що стали на шлях ринкової економіки та демократії до європейських спільних цінностей.

Однак лишилися й інші країни, що на практиці довели сповідування вищезазначених принципів, і їхні європейські устремління не змогли не позначитися на подальшій політиці Великої Британії.

Література

1. Крушинський В.Ю. Британська Європа чи європейська Британія : Великобританія в європ. інтеграц. процесах. / Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2003. — 214 с
2. Яковенко Н.Л. Велика Британія в сучасній системі міжнародних відносин: заявка на європейське лідерство: Монографія. — К.: Наук.світ, 2003. — 227с
3. Ямпольська Л.М. Інтеграційні процеси в Європі та Велика Британія (1973-1997 рр.) : Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. іст. наук. 07.00.02. / Харк. нац. ун-т ім. В.Н.Каразіна. — Х., 2004. — 20 с.
4. Неприцький О.А. Велика Британія та європейська інтеграція (90-ті рр. XX ст.) : Автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.02. / Харк. нац. ун-т ім. В.Н.Каразіна. — Х., 2003. — 20 с.
5. Дударьов В. Зовнішня політика європейської середньої держави за умов глобалізації (на прикладі Великої Британії, Польщі і України) : Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. політ. наук. 23.00.04. / Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин НАН України. — К., 2003. — 16 с.

6. Романова О. Зовнішньополітичні стратегії Франції, Німеччини та Великобританії у контексті розвитку й імплементації СЗБП ЄС : автореф. дис. канд. політ. наук: 23.00.04. / Романова Ольга Володимирівна; Одес. нац. юрид. акад. — О., 2008. — 19 с.
7. Соколов В. Английский лейборизм: вчера и сегодня (историко-политологический анализ) / В.Н.Соколов, А.С.Соколов. — Одесса: Маяк, 2007. — 254 с.: табл.
8. Валуев А. В. Европейское направление внешней политики Великобритании при «новых лейбористах». Автореферат на соискание ученой степени кандидата исторических наук. СПб, 2007. 23с.
9. Бунькова Л.А. Социальная программа "новых лейбористов" Великобритании : подготовка, приоритетные направления, реализация (1994 - 2001 гг.): Авт. дисс... к.и.н. - М.: Нижневартковский педагогический ин-т, 2005.
10. Баргановская И.Э. История и современная роль Великобритании в Европейском Союзе. Возможности для России: Автореф.дисс. ... к.э.н. - СПб.: Ун-т экономики и финансов, 2004.
11. Кузьмичева Л.О. Великобритания и европейская интеграция: подход британских лейбористов (1988-2001 гг.): Авт. дис.к.и.н. -Ярославль: Пед. ун-т, 2002.
12. Капитонова Н.К. Приоритеты внешней политики Великобритании (1990-1997 гг.) / [Редсовет: А.В.Торкунова (пред.) и др.]; Моск. гос. ин-т междунар. отношений (Ун-т) — М.: РОССПЭН, 1999. — 141, [2] с. — (Научные труды МГИМО).
13. Ломакин В. Внешнеэкономическая политика Британии / [Гл. ред. Н.Д.Эриашвили] — М.: ЮНИТИ, 2004. — 286, [1] с.: ил., табл.
14. Jack Straw meets Romanian Prime Minister Adrian Nastase // <http://www.fco.gov.uk/en/newsroom/latest-news/?view=PressR&id=2019427>
15. Alexander, Douglas. The EU is stronger and better for enlargement // <http://www.fco.gov.uk/en/newsroom/latest-news/?view=Speech&id=1894059>
16. 50 Years on – the EU in a globalised world // <http://www.fco.gov.uk/en/newsroom/latest-news/?view=Speech&id=1893252>
17. UK-Bulgaria Action Plan // <http://www.fco.gov.uk/en/newsroom/latest-news/?view=News&id=2177566>
18. Launch of UK-Romania EU accession action plan // <http://www.fco.gov.uk/en/newsroom/latest-news/?view=PressR&id=2020727>
19. MacShane, Denis. Romania and Britain: sharing a new partnership in a new Europe // <http://www.fco.gov.uk/en/newsroom/latest-news/?view=Speech&id=1897711>
20. European Commission 2004 Regular Reports on Bulgaria's and Romania's progress towards accession // <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200304/cmselect/cmeuleg/42-xxxvii/4209.htm>.
21. Beckett, Margaret. Pre-European Council statement // (07/12/2006) <http://www.fco.gov.uk/en/newsroom/latest-news/?view=Speech&id=1893220>
22. McShane, Denis. Bulgaria: an integral part of a revitalized Europe // <http://www.fco.gov.uk/en/newsroom/latest-news/?view=Speech&id=1897721>
23. Opening “Rome 50” lecture by Minister for Europe Geoff Hoon. <http://www.fco.gov.uk/en/newsroom/latest-news/?view=Speech&id=1893307>
24. Hoon, Geoff. Romania and Bulgaria EU accession // <http://www.fco.gov.uk/en/newsroom/latest-news/?view=Speech&id=1893186>